

شورش جنوب

سیری در برنامه اصلاحات ارضی در ایران

و

تحركات پس از آن در فارس

سيّد عبداللّه هاشمی

انتشارات نوید شیراز

سرشناسه	:	هاشمی، سیدعبدالله، ۱۳۶۰.
عنوان و نام پدیدآور	:	شورش جنوب: سیری در برنامه اصلاحات ارضی در ایران و تحرکات پس از آن در فارس / سید عبدالله هاشمی
مشخصات نشر	:	شیراز: نوید شیراز، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری	:	۲۳۰ ص: مصور، جدول.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۱۹۲-۸۶۱-۱
وضعیت فهرست‌نویسی	:	فیبا
یادداشت	:	کتابنامه.
عنوان دیگر	:	اصلاحات ارضی در ایران و تحرکات پس از آن در استان فارس
موضوع	:	اصلاحات ارضی -- ایران
موضوع	:	Land reform -- Iran
موضوع	:	ایلات و عشایر -- ایران -- فارس
موضوع	:	Nomads -- Iran -- Fars
موضوع	:	ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۵۷ -- جنبش‌ها و قیام‌ها
موضوع	:	Iran -- History -- Pahlavi, 1941-1978 -- *Protest movements
رده‌بندی رکنگه	:	HD ۱۳۳۳/الف/۱۹ه۲ ۱۳۹۷
رده‌بندی دیویی	:	۳۳۳/۳۱۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۳۱۱۲۲۶

شورش جنوب

سید عبدالله هاشمی

صفحه‌آرا: ندا گزینی ○ طرح روی جلد: کانون آگهی و تبلیغات سی‌راه

لیتوگرافی و چاپ: دنیا ○ تیراژ: ۱۰۰۰ جلد ○ چاپ اول: ۱۳۹۸ ○ حق چاپ محفوظ

ناشر: انتشارات نوید شیراز

دفتر شیراز- تلفن ۶۲-۳۲۲۶۶۶۱-۳۲۲۲۹۶۷۶ نامبر ۰۷۱-

دفتر تهران- تلفن ۵۹۴۵-۸۸۹۰۵۹۴۵ نامبر ۲۱-۸۸۹۲۱۵۲۲

پست الکترونیکی: Navid_Publication@yahoo.com

وب سایت: www.navideshiraz.com

ISBN: 978-600-192-861-1

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۹۲-۸۶۱-۱

۲۵۰۰۰ تومان

تقدیم بہ:

استاد دلنواز عزیزم، دکتر مرجان خسرو پور،

ہمان کہ زندگی دوبارہ و مہربانی را بہ من ہدیہ دادہ.

رمزی کلارک^۱:

«محور سیاست خارجی ما این بود که مانع خودکفایی و استقلال دولت‌ها و مردم در زمینه مواد غذایی شویم. ایران نمونه خوبی بود. پهلوی برای ۲۵ سال، سرویس خوبی به ما داد. نظام کشاورزی که غذای چند هزاره ایران را تأمین کرده بود، روبه نابودی گذاشت و نتیجه اعمال سیاست‌های ما این شد که ایران مواد غذایی خود را وارد کرد. البته ایران تنها کشور خاورمیانه نیست که وابسته به واردات مواد غذایی است. امروز ۲۲ کشور عربی بیش از نیمی از مواد غذایی مورد احتیاج خود را وارد می‌کنند»^۲.

۱- دادستان کل اسبق ایالات متحده آمریکا

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷.....	سخن نخست
	فصل یکم / ایران در اوایل دههٔ چهل شمسی
۱۲.....	انقلاب سفید
۱۶.....	اصول انقلاب سفید
۱۸.....	وضعیت روستاها در قبل از اصلاحات ارضی
۲۱.....	مالکیت ارضی در ایران
۲۳.....	اصلاحات ارضی
۲۴.....	پیشینه
۲۶.....	فرمان شاه به نخست‌وزیری امینی
۲۷.....	سفر دکتر امینی به قم
۲۹.....	اجرای طرح اصلاحات ارضی
۳۲.....	مراحل سه‌گانهٔ اصلاحات ارضی
۴۱.....	نظر نگارنده

فصل دوم / شورش جنوب

- ۴۵..... قتل مهندس ملک عابدی
- ۵۳..... تغییرات پس از قتل مهندس ملک عابدی
- ۵۴..... عکس‌العمل نشریات در خصوص قتل مهندس ملک عابدی
- ۵۸..... احضار و دستگیری بزرگان عشایر فارس
- ۷۰..... خلع سلاح عشایر جنوب
- ۷۴..... تشکیل هسته مرکزی شورش جنوب توسط حبیب‌الله شهبازی
- ۸۶..... خلع سلاح پاسگاه دادانجان
- ۸۹..... جنگ بُقَلُو
- ۹۳..... اشغال کوهمره سرخی توسط نیروهای دولتی
- ۹۷..... عقب‌نشینی عشایر به سمت بلوک جره
- ۹۹..... جنگ پیربناب «پیرینو»
- ۱۰۴..... سرانجام شورش جنوب

فصل سوم / تاریخ شفاهی

- ۱۲۹..... پیوست‌ها
- ۱۵۵..... تصاویر و اسناد
- ۲۲۷..... منابع

سخن نخست

از دوران کودکی به یاد دارم مهمانان زیادی به منزل ما رفت و آمد می کردند. در بین مهمانان، هم اشخاص سرشناس و موسفید و هم مهمانان عادی بودند. از جمله این مهمانان عموی مادرم، مرحوم حاج سیدجواد، بود که علاقه خاصی به وی داشتم و او نیز همین طور. وی بعد از فوت پدر بزرگم مرحوم سیدحمزه، که موسفید و از بزرگان منطقه جره فارس بود، به عنوان جانشین وی قلمداد می شد. هرگاه به منزل ما می آمد از گذشته و تاریخ طایفه و جدّمان می گفت و من هم از روی کنجکاوی همیشه کنار وی می نشستم و صحبت هایش را گوش می دادم و به حافظه بلندمدت می سپردم که بعدها با کمک گرفتن از پدرم آنان را مکتوب کردم. در اوان نوجوانی بود که در پی نوشتن کتابی درباره تاریخچه، فرهنگ، آداب و رسوم و ... طایفه و جدّمان برآمدم. در همان دوران با مطالعه کتاب های مرحوم جلال آل احمد با کتاب اورازان آشنا شدم به همین دلیل کتاب مدتظرم را کانورد (روستای محل اقامت طایفه مان) نام نهادم و سبک نگارش کتابم را نیز از کتاب اورازان مرحوم جلال آل احمد الگوبرداری کردم. با کمک مرحوم حاج سیدجواد، پدرم، بزرگان و موسفیدان طایفه و منطقه شروع به جمع آوری اطلاعات و

سپس نگارش کتاب کردم که در سال گذشته به اتمام رسید. در حین جمع-آوری و مصاحبه با بزرگان با شخصی به نام حاج عوضقلی محمدی مسقانی، از بزرگان و موسفیدان منطقه کوهمره سُرخ و فارس، به صحبت نشستیم و مصاحبه‌ای داشتیم در خصوص یکی از وقایع تاریخی کشور که پدر بزرگم، سید حمزه، در آن نقشی داشته است.

در خلال مصاحبه، صحبت از رویارویی عشایر فارس با دولت مرکزی شد و مصاحبه‌ای چند ده صفحه‌ای که من را ترغیب کرد عمده مصاحبه با این شخص را به همراه مطالب تاریخی دیگر در کتابی مجزای کتاب کانرود به نگارش در آورم. به همین دلیل فکر و ایده نگارش کتاب پیش‌رو بعد از این مصاحبه به ذهنم خطور کرد و آماده پژوهش و تحقیقی جدید درباره یکی از اتفاقات تاریخ سیاسی، اجتماعی کشورم ایران شدم. اگر به مجموع وقایع اتفاق افتاده طی سال‌های ۱۳۴۱ الی ۱۳۴۳ در استان فارس رجوع و آن را واریسی کنیم، درمی یابیم که این وقایع هیچ شباهت و سنخیتی با اصطلاحاتی همچون: انقلاب، رفرم، نهضت یا جنبش، کودتا و جنگ داخلی^۱ ندارد. این

۱- الف - انقلاب «Revolution»: به معنای زیر و رو شدن یا پشت و رو شدن است و انقلاب‌های بزرگ به آن دسته از انقلاب‌ها گفته می‌شود که با تغییرات اساسی در حکومت و ساختار اجتماعی یک کشور یا جامعه همراه بوده‌اند که انقلاب‌های روسیه، فرانسه و انقلاب اسلامی ایران از این نوع‌اند.

ب - رفرم «Reform»: به تغییرات تدریجی و جزئی که از سوی حاکمان (زامداران) به شکل قانونی و مسالمت‌آمیز انجام پذیرد.

ج - نهضت یا جنبش: حرکتی است بلندمدت که ممکن است منجر به انقلاب نیز شود.

د - کودتا: اقدام سریع و ناگهانی گروهی از نظامیان علیه یک رژیم سیاسی. کودتا از مشارکت مردمی و دیگر ویژگی‌های انقلاب بی‌بهره بوده و احتمال شکست نیز در کودتا می‌رود.

ه - شورش: حرکتی مقطعی یا واکنشی با ماهیت و دامنه‌های متفاوت که گاهی مقدمه انقلاب بوده و در بسیاری از مواقع از همراهی مردم، ایدئولوژی جدید و برنامه‌ای برای تغییر نهادهای سیاسی و اجتماعی برخوردار نیست و بسیاری از آنها در مدت کوتاهی سرکوب می‌شود یا فرو می‌نشینند.^۴

مسائل بنده را واداشت تا نام کتاب را با کمی احتیاط انتخاب کنم و نام شورش جنوب را برگزینم؛ زیرا وقایع اتفاق افتاده مقطعی و فاقد ایدئولوژی بوده.

بدون شک دلیل اصلی و مسبب شروع درگیری‌ها و متحد کردن عشایر جنوب برای مقابله با حکومت پهلوی را می‌توان قتل مهندس ملک عابدی، رئیس حوزه اصلاحات ارضی منطقه فیروزآباد، دانست. بعد از وقوع این حادثه توسط یاغیان بود که حکومت به اشتباه یا به عمد به مقابله با عشایر جنوب به وسیله قدرت سخت و قوه قهریه برخاست و سران و بزرگان عشایر را احضار، دستگیر و زندانی کرد و با بعضی از آنان نیز برخوردهای نادرستی را داشت که مجموع این برخوردها باعث عکس‌العمل از سوی عشایر شد. آنان به جمع‌آوری عشایر جنگجو، چریک و سلاح روی آورده و بعد از وحدت و یکپارچگی بین عشایر با نیروهای دولتی برای مدتی به مقابله برخاستند تا به این وسیله مخالفت خود را با حکومت مرکزی نشان دهند. از شواهد و اسناد پیداست که گروهی چریک در منطقه‌ای که در مرکزیت یک کشور قرار گرفته است به فکر انقلاب یا کودتا نبوده‌اند و یارای چنین کاری را نیز نداشته‌اند؛ بلکه هدف عکس‌العمل نشان دادن و اعتراض به رفتار بد و غیرعقلانی حکومت با عشایر بوده است.

با نگرش این پژوهش و تحقیق سعی داریم تا برگ‌ها از تاریخ سیاسی و اجتماعی معاصر ایران را ورق زنیم و به بعضی از مسائل و اتفاقات از جمله: بررسی وقایع اتفاق افتاده و وضعیت ایران در اوایل دههٔ چهل شمسی بپردازیم و سپس به قتل مهندس ملک عابدی، تغییر و تحولات بعد از قتل

→ و - جنگ داخلی: مبارزهٔ مسلحانه برای کسب قدرت در یک کشور، جنگ داخلی نام دارد که به سبب طغیان بخشی از قدرت علیه بخشی دیگر و یا درخواست تجزیهٔ ارضی، خودمختاری و استقلال، از سوی گروهی از ساکنان کشور صورت می‌گیرد. (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۸: ۳۳-۳۱)

مهندس ملک عابدی، عکس‌العمل حکومت مرکزی، اعتراض و رودررویی عشایر جنوب با نیروهای دولتی و نیز عاقبت آنان اشاراتی کنیم. در فصل سوم نیز طی مصاحبه‌ای با یکی از افرادی که در این شورش نقش داشته در صدد قیاس گفته‌های وی با مطالب مکتوب دیگر بوده‌ایم و در انتها پیوستی به کتاب اضافه شده است. در پیوست سعی شده مخاطب با زندگی‌نامه و تصاویر افرادی که در متن کتاب برخورد می‌کند تا حدودی آشنا شود.

پژوهش پیش‌رو را با روش کتابخانه‌ای و اسنادی گردآوری کرده‌ایم و در ضمن با بهره‌گیری از مصاحبه و گفت‌وگو با یکی از بازیگران اصلی در جریان شورش جنوب و نگارش و مکتوب کردن این مصاحبه با عنوان تاریخ شفاهی، سعی بر شفافیت و انعکاس درستی و اصالت مطالب را داشته‌ایم. از ویژگی‌های پژوهش نو و بکر بودن و همچنین کنار هم قرار دادن تاریخ محلی و تاریخ معاصر کشور بوده است که تلفیقی زیبا را به‌وجود آورده است. هدف اصلی از نگارش کتاب شورش جنوب بررسی درگیری بین عشایر جنوب کشور «استان فارس» با حکومت مرکزی «نیروهای دولتی» بوده است.

تابستان ۱۳۹۶

وسیله ارتباط با نویسنده:

Hashemi.ebad@Yahoo.com